

חשבון נפש

מערך לחיילים - ערך המקצועיות בימי הסליחות וחגי תשרי

גורם מעביר: מפקד יעד: חיילים משך: 30 דקות

פתיחה ורקע למפקד:

ראש השנה, החל בא' בתשרי (השנה 7.9.21) מהווה תחילת השנה העברית החדשה. שנה חדשה מלווה באופן טבעי במבט לאחור על השנה החולפת, וציפייה קדימה אל השנה החדשה; דין וחשבון מה עשיתי עד עכשיו ומה אעשה בהמשך – לא לחינם נקרא ראש השנה גם "יום הדין"¹.

חשבון נפש שכזה מלווה ממילא בתקופה של הכנה והיערכות, בדיקה עצמית ו"השלמת משימות" – זוהי למעשה משמעותם של "ימי הסליחות", כחודש לפני ראש השנה.

המערך הוא גנרי, הקפד להתאים אותו לחיילים – לדרג, לאוכלוסייה ולמשימה.

האווירה הייחודית בתקופת חודש אלול וחגי תשרי מורגשת היטב בעם היהודי לגווניו וקהילותיו השונות – אווירת הסיכום וחשבון הנפש, ההתחדשות, המבט קדימה אל מטרות ויעדים חדשים והרצון להתקדם ולהשתפר.

המערך עוסק בערך המקצועיות, המדגיש "חתיירה לשיפור מתמיד של ההישגים האישיים והיחידתיים". ערך המקצועיות נדרש הן מכל חייל ומפקד ביחידה באופן אישי והן ליחידה בכללותה – כל אחד בהתאם לתפקידו. ימי הסליחות והשנה החדשה הם הזדמנות לחשיבה ו"חשבון נפש" כל אחד בתפקידו על ביצועיו ומעשיו בשנה האחרונה – מה היה טוב², מה ניתן לשפר ולהציב לעצמנו אתגרים ויעדים חדשים.

חלק א': כיצד מתקנים?

התקופה המתחילה בראש-חודש אלול ומסתיימת ביום הכיפורים ידועה במסורת היהודית כתקופת ה-"סליחות". עניינם המרכזי של הסליחות הוא בקשת סליחה וכפרה בתקופה שלפני ימי הדין. התקופה מתאפיינת בחשבון נפש ותיקון.

נפתח בציטוט קצר המתאר את היסוד לתיקון – ההבנה כי האדם אחראי למעשיו:

¹ בעגה הצבאית אפשר לומר שיום זה הוא מעין דיון סיכום שנתי או במ"ת (ביצוע מול תכנון) משולב עם דיון ת"ע של השנה הבאה.

² לעתים "חשבון הנפש" עוסק אך ורק בשלילי וב"שיפור" ולא ב"שימור" – חשוב לתת מקום משמעותי לשימור ועל גביו לעסוק בטעון שיפור.

"אחד היסודות של התשובה במחשבתו של האדם הוא הכרת האחריות של האדם על

מעשיו..." (הראי"ה קוק*, "אורות התשובה" טז, א)

הרב אברהם יצחק הכהן קוק (1865 - 1935). היה הרב הראשי האשכנזי הראשון בארץ ישראל, פוסק, מקובל והוגה דעות. נחשב לאחד מאבות הציונות הדתית.

בחיינו הפרטיים, האזרחיים, אנו מבינים כי אנו האחראים הבלעדיים על מעשינו וממילא אנו נדרשים לשפר ולתקן אותם. בצבא, האחריות מוגדרת עפ"י המשימה שניתנה לנו ועל פי הסמכות שהוענקה לנו, ובהתאם לכך "חשבון הנפש" הצבאי שונה באופן משמעותי בין חייל לחייל – כל אחד בהתאם למשימתו.

עקרון נוסף הבא לידי ביטוי בסליחות הוא אמירת הווידוי. הווידוי הוא החלק המרכזי בנוסח הסליחות המסורתי, ובמהלכו האדם אומר בשפתיו את הדברים בהם חטא וטעה מתוך כוונה לקבל על עצמו להשתפר ולתקן לעתיד.

ומה היא התשובה? הוא שיעזוב החוטא חטאו, ויסירו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא יעשה עוד, שנאמר: "יעזוב רשע דרכו ואיש אוון מחשבותיו" (ישעיהו נה, ז).
וכן יתנחם [=יתחרט] על שעבר, שנאמר: "כי אחרי שובי נחמתי" (ירמיהו לא, יח), ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר: "ולא נאמר עוד א-להינו למעשה ידינו" (הושע יד, ד).

וצריך להתוודות בשפתיו ולומר עניינות [=עניינים] אלו שגמר בלבו.

(הרמב"ם, משנה תורה, הלכות תשובה פרק ב הלכה ב)

אמירת הווידוי בפה דווקא מוציא את המחשבות לפועל ומגדיר את התקלות - רק ע"י הגדרה ברורה, חדה וללא פשרות יהיה אפשר להבין את התקלה ולתקן אותה באמת.

שאלות לדין ושיחה:

- מה יסוד התשובה לתפיסת הרב קוק? במה שונה האחריות על מעשינו בצבא ביחס לחיים האזרחיים?
- למה לדעתכם הווידוי הוא חלק כל כך מרכזי בתהליך התיקון? האם לדעתכם "תחקיר" משיג מטרה זו?
- האם ניתן לבצע חשבון נפש כזה באופן עצמאי שלא במסגרת היחידה? כיצד?

חלק ב': חשבון נפש

חשבון נפש נתפס לעתים כמעשה מיוחד המיועד לאנשים חשובים, למפקדי יחידות ומנהיגי ציבור או לארגונים גדולים, אך באמת כל אחד בחייו נדרש לזה – זו הדרך הבטוחה ביותר והטובה ביותר להשתפר. **נקרא מתוך יומנה של חנה סנש:**

רצוני להתוודות, לתת דין-וחשבון לעצמי, לתת דין-וחשבון לא-לוהים, זאת אומרת למדוד את חיי ומעשיי לעומת האידיאל הגבוה, הטהור ביותר אשר עומד לפניי. להשוות מה שהיה צריך להיות לעומת מה שהיה...
ובכל זאת איני יראָה לעמוד בפני הדין. חטאתי לשם מטרה ורצוני היה טוב... והתכנית לשנה החדשה – לימוד והתעמקות במקצוע, בשפה, וחיפוש הדרך: להיות בן אדם. אני יראה שלדבר האחרון התנאים פה קשים מאוד. אך אשתדל, כי זאת היא הדרך היחידה שכדאי ללכת בה. אבל איך? – אחרי שנה אראה אם הצלחתי."

חנה סנש (1921-1944) לוחמת צנחנית ומשוררת, התנדבה לצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה. צנחה להונגריה הכבושה ע"י הנאצים, נתפסה והוצאה להורג.

בקש מהחיילים לשתף על משימות ומטרות גדולות שהציבו לעצמם והצליחו לעמוד בהם, ולאחר מכן שאל:

- מה הוביל אתכם להצלחה במשימות שהצבתם לעצמכם?
- מה ה"שיטה" להצלחה?

הסבר:

העליתם מספר סיבות להצלחה – מוטיבציה גבוהה, עזרה מחברים או אנשי מקצוע ועוד. אחת הדרכים שעלתה היא לקבוע לעצמנו יעדים קטנים, צעד אחר צעד, ולבדוק את עצמנו כל פרק זמן. זה בעצם "הגדרת יעדים" ו"חשבון נפש".

כולנו מבינים שללא יעדים ברורים וללא תכנית עבודה לא נוכל להתקדם בצורה טובה. ללא בקרה עצמית מדי פעם לראות איפה אנחנו עומדים אנחנו עלולים "להתברבר" ולא להגיע ליעדים שהצבנו.

אנחנו משרתים ביחידה כבר זמן ממושך, מי יותר ומי פחות. אנחנו גם מבינים שהמשימה שלנו כיחידה היא חשובה. בואו נסתכל רגע אחורה ונחשוב – האם אנחנו מרוצים ממה שעשינו עד עכשיו? האם כשאנחנו עומדים בסוף היום מול המראה - אנחנו מרגישים סיפוק מהשירות שלנו? אנחנו עומדים ביעדים שהצבנו לעצמנו?

בואו ננצל את ההזדמנות של ימי ואווירת הסליחות, בפרט כאן בירושלים. נכתוב כל אחד לעצמו מה הוא עשה טוב בשנה האחרונה בשירות הצבאי שלו ומה הוא חושב שיכל לעשות טוב יותר, משימות שיכל לקדם יותר.

לכבוד השנה החדשה נרשום גם כל אחד איחול לשנה החדשה לאחד החברים או ליחידה בכלל. בזמן הכתיבה אפשר להשמיע מוזיקה מתאימה.

תנו לחיילים זמן לשתף (מי שמעוניין) בסיכום האישי שלו ובאיחולים.

חלק ג': הצעה לסיכום מפקד

- ימי הסליחות "מורגשים בשטח", ואווירת הסיום, הסיכום וחשבון הנפש מורגשת מכל פינה.
- ראינו שהיסוד של "חשבון נפש" שזה בעצם תחקור בשפה שלנו היא קודם כל אחריות, לקיחת אחריות על עצמי, על המשימה שלי ועל מה שקורה סביבי.
- דיברנו על חשיבות הגדרת יעדים ובקרה עצמית לראות איפה אני עומד ביחס למטרות שלי. אני מקווה שנצא מכאן קצת טובים יותר, עם מטרות קצת ברורות יותר ועם דרך טובה יותר להגשים אותן.
- **כאן מקומך המפקד**, להדגיש נקודות לשימור ולשיפור שהנך רואה בתוך היחידה ולהציב אותם כיעדים לשנה הבאה. כמו כן, הצג לחיילים את ה"אני מאמין" האישי-פיקודי שלך בנושא. הקפד לתת דגש לא רק לשיפור אלא גם לשימור.